nationalmuseum

Vetenskap och berättelser

Scientia

Konsten är full av berättelser: sanna, påhittade, mytologiska, fantasifulla och kluriga. Ibland är konsten laddad med symboler eller andra dolda budskap. Ju mer vi tar reda på och lär oss, desto mer öppnar sig konstens värld.

Precis som att lösa ett mattetal eller klura ut ett vetenskapligt dilemma, kan ett konstverk få oss att vilja ta reda på mer om till exempel de antika gudarnas äventyr. Kanske kan ett konstverk också få oss nyfikna på en tid, en plats eller en händelse i historien? Använd konsten som en utgångspunkt för en historiespaning, för att ta reda på fakta eller för att söka efter de gömda berättelserna.

Här finns tips på hur du tillsammans med eleverna kan ger er iväg på en jakt efter sanningen bakom målningen *Karl XII:s likfärd*, skriva en annan historia, gå på gudaspaning eller göra egna gudar och gudinnor med magiska krafter.

Bli historiespanare

På sidorna 92–93 i boken finns målningen *Karl XII:s likfärd*. Den är gjord av konstnären Gustaf Cederström, såsom han tänkte att det kunde ha sett ut när den döde kungen fraktades hem till Sverige från Norge. Målningen har funnits i många skolböcker genom åren och generationer av skolelever har sett den här storslagna bilden som lyfter fram Karl XII som en av historiens hjältefigurer. Kanske har målningen format vår syn på denna historiska händelse? Men vad var det som hände egentligen? Låt eleverna utgå ifrån målningen och bli historiespanare.

Innan ni ger er ut på historiespaning – upptäck bilden!

Börja med att titta på målningen tillsammans på en stor skärm.

Utgå ifrån en enkel *titta och tänka*-metod för att utforska målningen.

Berätta för dina elever att ni kommer att titta på målningen i tre olika steg enligt denna metod, så att alla är med på vad som ska hända. Låt varje steg ta några minuter – då hinner alla observera bilden ordentligt innan ni börjar diskutera utifrån frågorna.

Fortsätter på nästa sida →

Gör så här

1. *Titta – Upptäck bilden. Vad ser du?* Människor, snö, en bår, uniformer, en klippa? Titta på hela bilden eller olika delar av den. Upptäck detaljer och ännu mer detaljer.
2. *Tänka – Vad händer i bilden?* Hur känns bilden? Skeenden och stämningar? Vad fick dig att se det?
3. *Undra – Är det något du undrar över?* Föder bilden några frågor eller funderingar hos dig?

Under steg 3 dyker det kanske upp frågor som: Vem är personen på båren? Varför bär de honom? Vart är de på väg? Vilken tid eller händelse ska det föreställa? Har det hänt på riktigt? Vem har målat bilden? Skriv ner frågorna och låt dem vara utgångspunkt i historiespaningen.

Dags att börja historiespana!

Använd elevernas frågor samt frågor som nedan som utgångspunkt och låt eleverna leta efter fakta:

Vem var Karl XII?

→ Var och när levde han?
→ Hur dog han?
→ Vilka historiska händelser skedde under hans levnad?

Vem var Gustaf Cederström?

→ Var och när levde han?
→ När målades *Karl XII:s likfärd*?
→ Hittar ni någon mer information kring tavlan?

Leta fakta: googla, lyssna på Historierummet, Verket eller andra eller andra historiepoddar, slå i historieböcker, med mera.

Historiespanarna återser målningen

När ni har samlat tillräckligt med fakta om kungen, målningen och konstnären, se på bilden tillsammans igen.

Förslag på frågor

- → Ser ni på målningen på ett nytt sätt efter att ni har samlat fakta kring Karl XII? I så fall, på vilket sätt?
- → Hur har konstnären tolkat den historiska händelsen, tycker ni?
- → Hur har konstnären framställt kungen? Som en förlorare? Som en hjälte? Vad tycker ni?
- → Hur skulle ni beskriva stämningen i bilden?
- → Tänk om konstnären hade målat en solig klar vinterdag i stället! Hur hade det förändrat upplevelsen av bilden?
- → Kan en målning som målas över 100 år efter att händelsen inträffade vara sann?
- → Är ett foto, till exempel på nyheterna eller i sociala medier, mer pålitligt än en historiemålning? Varför? Varför inte?
- → Vad finns det för knep att göra bilderna ”mer sanna” (dramatik, speciella ljuseffekter, filter i mobilkameran o.s.v.)?

Tips! Kanske har någon hittat fakta om målningen och kommit fram till att konstnären målade två nästan likadana versioner av den. Det kan vara roligt att titta på båda målningarna och jämföra likheter och skillnader. Den andra målningen hittar ni på Göteborgs konstmuseum:
http://emp-web34.zetcom.

En annan historia

Utgå ifrån målningen *Karl XII:s likfärd* som en övning i fritt skrivande.

Konstnären Gustaf Cederström gjorde sin tolkning av en historisk händelse. Kanske ville han att kungen skulle vara huvudpersonen i sin målning genom att placera honom i centrum. Låt eleverna kliva in i bilden genom någon annans ”stövlar” och se och upplev samma händelse ifrån olika perspektiv. Undrar vad barnet som står på sidan och betraktar tänker? Vad ser fågeln som svävar högt uppe på himlen? Vad kan pågå i huvudet på någon av soldaterna? Och vad skulle berget berätta om? Fantisera och hitta på en helt annan historia utifrån målningen. Beroende på ålder och årskurs välj ett sätt som passar.

Gör så här

1. Börja med att titta på målningen en stund tillsammans.
2. Låt eleverna välja en person, djur eller någon annan på bilden.
3. Fantisera och hitta på en historia utifrån den valda personens eller varelsens perspektiv, tankar och känslor.
4. Skriv ner berättelsen eller berätta dem muntligt, beroende på årskurs. Denna uppgift fungerar även fint som en parövning i muntligt berättande.

Spana efter gudar och gudinnor i konsten

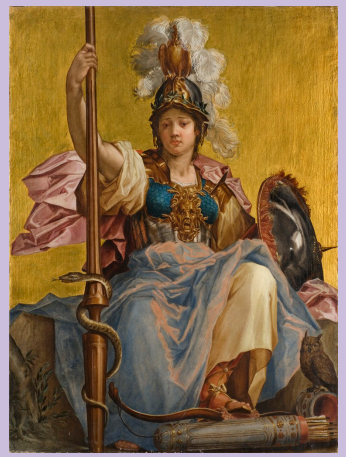

I konsten, särskilt från äldre tider, är antikens gudar och gudinnor vanliga motiv. Konstnärer har genom århundraden inspirerats av de grekiska myterna och gudasagorna, men för oss som lever i dag, hundratals år senare, kan det ibland vara svårt att känna igen gudarna och deras äventyr. Hur vet man vem som är vem, och vem som bestämmer över vad?

Eftersom gudarna framställs mer eller mindre nakna i konsten är det ibland svårt att se skillnad. Som tur är avbildas gudarna ofta med sina symboler som berättar om vilka de är.

Den grekiska mytologin handlar i mångt och mycket om hur det är att vara människa och belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor. Dessa frågor är lika aktuella än i dag trots, att de i mytologin utspelar sig för tusentals år sedan.

Om ni blir nyfikna och vill få syn på fler gudar och gudinnor i konsten efter att ha läst *Äppelfest i kärlekslandet* på sidorna 94–95 och *Naken på loppis* på sidorna 98–99, har vi här samlat fler konstverk där de antika gudarna dyker upp. Använd gudarnas symbollexikon som finns på sidan 103 och gå på gudaspaning i konsten med eleverna. Utgå ifrån det ni upptäcker och ta reda på mer om gudarna och deras äventyr.

Tips! I Unga fakta hittar ni mer om grekisk mytologi: **ungafakta.se/lattlast/grekiskmytologi/**

Gör egna gudar och gudinnor med magiska krafter

Blev ni inspirerande efter att ha spanat efter gudar och gudinnor i konsten? Kanske har ni även läst om deras äventyr? Varför inte då arbeta vidare med temat och hitta på alldeles egna gudar i lera?

Hur ska de se ut och vad ska de styra över? Fundera på vilka superkrafter och symboler de ska ha. Kanske dyker det upp en *kanelbullens gud*, som genom sin ovanligt långa näsa kan nosa upp nybakade bullar på milsvids avstånd? Eller *miljöguden*, som kan rädda planeten?

Förbered innan

→ Gudakorten (finns att skriva ut) – en till varje elev
→ Pennor
→ Lera, till exempel lufthärdande eller modellera i färg
→ Akrylfärg, flaskfärg eller annan färg för att måla ofärgad lera

Gör så här

1. Börja med att fylla i ett gudakort. Hitta på namn, magisk kraft, egenskaper, symboler och ett hjälpdjur till din gud. Använd sedan gudakortet som utgångspunkt till hur den blivande gudaskulpturen ska se ut.
2. Nu är det dags att börja forma i lera! Hur ska din gudinna eller gud se ut? Hur kommer dess magiska krafter att synas i leran? Vilka symboler ska den ha med sig? När gudarna har tagit form och är klara, låt dem torka.
3. När skulpturerna har torkat – måla.

Tips! Vill ni jobba vidare? Bygg egna rum, miljöer eller världar åt gudarna i skokartonger som blir som små tittskåp. Använd skrotmaterial och det ni har till hands på skolan. Avsluta med att skriva eller muntligt berätta en historia om ett gudomligt häftigt äventyr som er gud har varit med om!

Bildmaterial + mallar

1. *Karl XII:s likfärd*, olja på duk, Gustaf Cederström, 1884
2. *Offer till Venus*, olja på duk, Peter Paul Rubens, 1630-tal
3. *Amor triumferande bland konstens och krigets emblem*, olja på duk, Thomas Willeboirts Bosschaert och Paul de Vos, 1600-tal
4. *Amorin*, olja på duk, Julius Kronberg, 1878
5. *Jupiter och Bellerophon*, olja på duk, Okänd (Kopia efter Pietro da Cortona),
6. *Merkurius lämnar Antwerpen*. Fragment av större målning, olja på duk, Theodor van Thulden, Peter Paul Rubens, 1600-tal
7. *Dianas jakt*, mosaik, Okänd (Dominico Zampieri)
8. *Venus triumf*, olja på duk, François Boucher, 1740
9. *Minerva*, olja på duk, Johan Sylvius, 1600-talet
10. *Juno, äktenskapets gudinna*, gouache på pergament, Alexander Meurling, 1765
11. *Mars*, olja på duk, Giovanni Francesco Romanelli, Bartolomeo Schidone
12. *Psyke*, olja på duk, oval, Jean Joseph Taillasson
13. Figurin, *Neptunus stående på mussla*, porslin med målad dekor, Okänd, Royal Crown Derby Porcelain Co. Ltd., ca 1770–1780
14. *Lovisa Ulrika (1720–1782) som Aurora*, olja på duk, Francois Adrien Grasognon Latinville, 1700-talet

1

MITT GUDAKORT

Namn: _____

Magiska krafter: _____

Egenskaper: _____

Symboler: _____

Hjälpdjur: _____

MITT GUDAKORT

Namn: _____

Magiska krafter: _____

Egenskaper: _____

Symboler: _____

Hjälpdjur: _____

MITT GUDAKORT

Namn: _____

Magiska krafter: _____

Egenskaper: _____

Symboler: _____

Hjälpdjur: _____

MITT GUDAKORT

Namn: _____

Magiska krafter: _____

Egenskaper: _____

Symboler: _____

Hjälpdjur: _____